

Budapestre vonatkozó ujságcikke

Osztályozás

385.86

Szerző:

Cím:

Forrás:

A delizsánc, forspont és gyorsparaszt

Pesti Hírlap

Bzo.
(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Hely

Idő

Személy

Helyszám

A delizsánc, forspont és gyorsparaszt Kétszáz éve jelent meg az első „modern” jármű a magyar országúton

Nemsokára kétszáz esztendő fordulóját ünnepelhetjük, hogy a magyar országúton megjelent az első „modern” közlekedési eszköz: a társaskocsi vagy delizsánc. Az 1700-as évek közepétől, Mária Terézia uralkodása idején került sor erre a forradalmi újításra, miután az 1740-es években befejeződik az országot behálózó postavonalak felállításának munkája s így lehetőség nyílik a rendszeres közlekedés megszervezésére. Annakelőtte inkább csak lóháton vagy faköszekéren lehetett utazni honi országutainkon, esetleg saját fogaton, amely elé a postaállomásokon adott váltólovat a postamester, hatalmas lépést jelent hát a rendszeresen és menetrend szerint közlekedő társaskocsik bevezetése.

Bécs—Buda

A delizsánc már nem alkalmoszerűen, hanem meghatározott utvonalon s menetrendhez kötöten közlekedik Bécs—Pozsony között naponta, Bécs—Buda között pedig hetenként egyszer. A közlekedés jelentős mértékű korszerűsítését jelentik ezek a delizsánc-járatok. Az egyéni utazás helyébe egyszeribe az olcsóbb és biztonságosabb társasutazás lép és a pontos, menetrendszerinti közlekedés a megérkezés időpontja felől sem hagyja kétségben az utast. A delizsánc elé rendszeren négy lovat fognak (rossz uton nem egyszer hatot, nyolcat) és ezeket a postakocsis hajtja, míg az utazás rendjére és a küldeményekre a „conducteur” ügyel.

A meglehetősen otromba, nehéz al-

kötmányok hat-nyolc kilométeres óránkénti sebességgel haladnak és csak nappal közlekednek. Eleinte het-főn reggel nyolc órakor indulnak Bécsből és szerdán délelőtt érkeznek meg Budára. Visszafelé vasárnap reggel ugyancsak nyolc órakor indulnak Budáról és kedd délben futnak be az osztrák fővárosba. Az éjjelt legtöbbször Győrben töltik a budabécsi vonalon utazók, akik egyideig mérőföldenként 20 krajcár vitelbért fizetnek, a postakocsis számára pedig állomásonként 5 krajcár borralalót. A Bécs—Buda közti 36 mérőföldnyi ut körülbelül 15 forintjába kerül így egy-egy delizsáncutasnak, ezen a pénzen pedig két jó borjut lehet venni.

Drágálják is a viteldíjat az utasok, úgyhogy hiába válik be a társaskocsi, drágasága miatt inkább a gazdagok előjoga marad a „postán” való utazás. Ezenkívül az állami költségen járó hivatalnokok és katonák számára nyújt gyors helyváltoztatási lehetőséget. A magyar ember, különösen a szegényebb vagy a kuruc magatartású, nemigen használja: az előbbi, mert drága, az utóbbi meg nem adja pénzét a bécsi postának. A magyar nemes ur ugyanis hamar rájön, hogyan lehet postaszzerűen, váltott lovakkal, de mégis olcsón járni a hazában. Egyszerűen igénybe kell venni a paraszt szolgáltatait, kötelezni kell a falusi állattartó jobbgynépet, hogy lovat, ökrét, esetleg szekérét valami csekély díjazás fejében az utonjárók rendelkezésére bocsássa. Ősi kötelessége ez a föld népének, de eleinte csak a hatóságokat kell kiszolgáltatnia és csak később nyuzza minden utazni

szándékozó nemes. ... a parasztot előfogad-követeléssel.

Faluról falura

Ha előfogattal utazik a 18. század magyar embere, az illetékes hivatalnok utasítására lakása elé áll a forspont: a fuvarozásra kijelölt falusi szekeresgazda. Az utas helyet foglal a faköszekéren, a forspontos aztán eldöcög vele a következő faluig és ott leteszi a bíró udvarára. A bíró mindjárt szalajtat a soron következő paraszt telkére váltott lovakért és ha a kisbíró otthon találja a szekeres jobbagyot meg a lovait is, akkor néhány órai várakozás után már indulhat is tovább az utas a következő faluig.

A postán és a forsponton kívül a különböző magánfuvarozási vállalatok és a személyszállítással foglalkozó falusi szekeresek is rendelkezésére állanak az utasnak. Az országban régtől fogva működnek magánkézben lévő kocsiostavállalatok és a parasztgazdák ilyen szervezete, az ugynevezett „gyorsparaszt”, meglehetősen igénybevett közlekedési alkalmosság.

A „gyorsparaszt”

Váltott lovakkal, elég jó sebességgel járnak ezek a gyorsparasztok Bécs—Buda, meg Buda—Zimony között és állomásról állomásra, egészen postaszzerűen szállítják az utast. Olcsóbbak, mint a bécsi posta, e mellett magyar ember ül a bakon, úgy hogy a nyakasabb nemes urak, ha nem saját fogatukon járnak, szívesen veszik igénybe a gyorsparaszt szolgáltatait. Még a postaállomásokról is elcsalják az utast ezek a szekeresek és többen is utaznak „gyorsparasztal” Magyarországon, mint az ormótlan, csukott, dülöngöző delizsánc.

A gyorsparaszt meglehetősen borsos árat kér szolgálataiért, de hajt is becsületesen. Pestől Bécsig 17—20 óra alatt elviszi az utast, míg a császári és királyi gyorskocsi utóbb is csak átlagosan 30—32 óra alatt járja meg ezt az utat.

Fogatok és fogadók

A gyorsparaszt Miskolc és Debrecen irányában is igénybe vehető, de a más égtájak felé igyekvő utas is talál ilyenfajta alkalmosságokat a különböző pestbudai fogadók tájékán. Csak ki kell nyitnia a kalendáriumot, hogy megtudja, melyik vendégfogadó elől milyen irányba tartó utieszközök találhatók. Az Arany Hajnalnál és az Arany Koronánál Budán, valamint a Fehér Hajónál Pesten vannak alkalmosságok Komáromba, Győrbe és Pozsonyba. A hid melletti fogadóban Budán a pécsi, az Arany Perecnél a székesfehérvári, az Arany Csillagnál az eszéki, a Posta Sipánál az esztergomi, a Három Kapásnál a tatai, a pesti Vörös Ökörnél a kassai, a Tigrisnél a váci, a soroksárucai Két Kecskénél pedig a bajai utazó kocsi található. Aradra és Temesvárra menő alkalmosságok vannak Pesten a Két Pisztolynál.

Aki teherrel szándékozik utrakelni, az a városzéli csárdákban fölös számmal talál fuvarost. A legtöbb fuvarozó szekeren utazók számára is van hely és az áruját vásárra vagy Pestről haza szállítani szándékozó kereskedő meg kézműves akár három-négy utifársat is vehet maga mellé. A jobban felszerelt effajta szekéren öt ülőhely is van: kettő elől, kettő hátul, egy pedig a kocsi mellett. Az egykori tudósítás szerint az elsőben úgy érzi magát az utas, mint a mésekben az ember, ki hogy ébren maradjon, magát tövissel rakatá körül. A hátsó ülések alvóhelyül szolgálnak és hogy áldásaikban valamennyi utas részesülhessen, az ülést minden állomáson cserélik.

Igy folyik az utazás az 1700-as években, de még a múlt század derekán is a magyar országúton, csárdától csárdáig, falutól faluig ...